

СУТНІСТЬ ТА СКЛАД ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНУ

УДК 338.24:330.42

Грицаєнко М. І.

Проаналізовано показники інноваційного розвитку України в цілому та окремих регіонів, виявлено значні диспропорції, які, крім інших чинників, зумовлені недостатнім фінансовим забезпеченням. Визначено сутність інноваційного потенціалу регіону як оптимальне поєднання наявних ресурсів регіону та умов їхнього раціонального використання для ефективної реалізації інновацій. Для можливості подальшої розробки системи показників оцінки інноваційного потенціалу регіону в його складі виділено ресурсну (в тому числі кадрову, матеріально-технічну, фінансову), інфраструктурну та інституціональну складові.

Ключові слова: інноваційний потенціал регіону, інноваційна привабливість регіону, інноваційне середовище, інноваційна активність.

СУЩНОСТЬ И СОСТАВ ИННОВАЦИОННОГО ПОТЕНЦИАЛА РЕГИОНА

УДК 338.24:330.42

Грицаєнко Н. І.

Проанализированы показатели инновационного развития Украины в целом и отдельных регионов, выявлены значительные диспропорции, которые, помимо прочих факторов, обусловлены недостаточным финансовым обеспечением. Определена сущность инновационного потенциала региона как оптимальное сочетание имеющихся ресурсов региона и условий их рационального использования для эффективной реализации инноваций. Для возможности дальнейшей разработки системы показателей оценки инновационного потенциала региона в его составе выделены ресурсная (в том числе кадровая, материально-техническая, финансовая), инфраструктурная и институциональная составляющие.

Ключевые слова: инновационный потенциал региона, инновационная привлекательность региона, инновационная среда, инновационная активность.

THE NATURE AND STRUCTURE OF THE INNOVATION POTENTIAL OF THE REGION

UDC 338.24:330.42

M. Grytsayenko

The performance of innovative development of Ukraine as a whole and of individual regions was analyzed. Significant disparities were revealed which, among other factors, are caused by the lack of financial support. The essence of the innovation potential of the region was defined as an optimal combination of resources available in the region and the conditions of their rational use for the effective implementation of innovations. To further develop a system of indicators of the innovation potential of the

region, the following components were distinguished in its structure: resources (including personnel, physical, financial), infrastructure and the institutional component.

Keywords: innovation potential of the region, innovation attractiveness of the region, innovative environment, innovative activity.

Досвід розвинутих країн свідчить, що структурна перебудова економіки, підвищення її конкурентоспроможності можливі лише за умови широкого впровадження інновацій. За індексом глобальної конкурентоспроможності (GCI), який характеризує рівень продуктивності економіки країни з урахуванням чинника інновацій, у 2012 – 2013 рр. Україна серед 144 країн світу посіла лише 73-тє місце, пропустивши вперед Російську Федерацію і Казахстан із 67-м і 51-м місцями відповідно. За даними звіту Всесвітнього економічного форуму, в Україні дуже слабка система інституцій (132-ге місце) та неефективний ринок товарів і послуг (117-те місце), непривабливе становище фінансового сектору України (114-те місце) та недостатній рівень розвитку бізнесу (91-ше місце) [1].

Щоб змінити це становище на краще, необхідно звернути увагу на те, що, хоча інновації безпосередньо здійснюються на, підприємствах (мікрорівень), центром інноваційної активності мають бути окремі територіальні утворення – регіони (мезорівень). Саме тому сучасна регіональна політика повинна передбачити розвиток інноваційного потенціалу регіону, що дозволить забезпечити створення та реалізацію інноваційної продукції, сприятиме посиленню конкурентних переваг як окремих виробників, так регіонів і країни в цілому.

На сьогодні існує певний розрив між практикою інноваційного розвитку і науковим забезпеченням цього процесу. Значний внесок у розробку теоретичних і методичних питань, пов'язаних з інноваційним потенціалом регіонів, зробили науковці: Гнатенко М. К., Денисюк В. А., Жемчужна Л. А., Жихор О. Б., Кравченко Л. О., Макаренко М. В., Смолінський В. Б. та ін. Проте в цілому проблема інноваційного потенціалу як комплексного і найбільш ефективного ресурсу розвитку регіонів залишається відкритою й потребує подальших досліджень.

Метою статті є розгляд різних підходів до визначення сутності та складу інноваційного потенціалу регіонів із перспективою вдосконалення механізму управління їхнім розвитком.

Для аналізу інноваційного потенціалу регіону слід визначити сутність цієї категорії. Аналіз наукової літератури свідчить про те, що економічна категорія "інноваційний потенціал" перебуває в стадії розробки й вивчення. В останні роки спостерігається зростаючий інтерес дослідників до категорії "інноваційний потенціал", а також до факторів, що мають вплив на нього. Незважаючи на велику кількість наукових праць з обраної тематики, слід зазначити, що в літературі не існує однозначного трактування категорії "інноваційний потенціал", що, у свою чергу, свідчить про наявність неоднозначності в розумінні її сутності. Це ускладнює процес розробки практичних рекомендацій щодо його формування, оцінки та ефективного використання, що негативно позначається на кінцевих результатах інноваційної діяльності. Для вдосконалення методів формування та використання інноваційного потенціалу регіону необхідне проведення подальших досліджень його сутності та складу.

У науковій літературі тлумачення терміна "потенціал" базується на тому, що вся сукупність наявних можливостей (ресурсів) спрямована на досягнення очікуваного результату. Вважається, що такий погляд формує адекват-

ний підхід до його оцінки, керування й розвитку не тільки для науки, а й для практичних цілей.

Багатоаспектність трактування смислового змісту терміна "потенціал" дозволяє застосувати його до різних галузей науки і діяльності людини. Слід розглянути визначення поняття "інноваційний потенціал регіону". Аналіз теоретичних та методологічних засад дає можливість визначити ресурсний та динамічний підходи як основні щодо вирішення цього питання.

Ресурсний підхід, у рамках якого відбувається узагальнення всього різноманіття інноваційних ресурсів у межах регіону, використовують Жемчужна Л. А. [2], Макаренко М. В. [3] та ін. Але, на думку автора, наявні ресурси лише тоді перетворюються на потенціал, коли достатньо умов для їхнього використання та отримання бажаного результату.

Динамічний підхід пов'язує сутність інноваційного потенціалу регіону зі складним поєднанням наявних можливостей і потребами забезпечення реалізації бажаних альтернатив розвитку. Його застосовують Жихор О. Б., Куценко Т. М., Касьяненко В. О., М. Ковальов, О. Шашко, Масалов А. А., Паламарчук О. С. та ін. [4 – 8]. Водночас їхні дефініції не акцентують увагу на умовах раціонального використання ресурсів регіону та співвідношенні його результатів і витрат.

Тому слід вважати, що інноваційний потенціал регіону – це оптимальне поєднання наявних ресурсів регіону та умов їхнього раціонального використання для ефективної реалізації інновацій.

Із сутністю категорії "інноваційний потенціал" перекликається категорія "інноваційна привабливість". Так, Жихор О. Б., Куценко Т. М. вважають, що "...під "інноваційною привабливістю", або "інноваційністю", регіону слід розуміти ступінь готовності регіону до впровадження нововведень у всі сфери суспільно-господарського життя за рахунок забезпечення повноти використання його ресурсного, науково-технічного та економічного потенціалу з метою покращення соціально-економічного розвитку відповідної території" [9]. На думку автора, поняття "інноваційний потенціал" та "інноваційна привабливість" мають різний сенс. Інноваційний потенціал відображає сукупність усіх можливостей, ресурсів в інноваційній сфері, тоді як інноваційна привабливість характеризує мотиваційний фактор інноваційної діяльності. Саме тому визначення інноваційної привабливості, яке надають Жихор О. Б. і Куценко Т. М., є не досить коректними, вони скорше підходять до визначення сутності інноваційного потенціалу.

З інноваційним потенціалом тісно пов'язана категорія "інноваційне середовище", сутність якої трактують також неоднозначно. Так, Воронкова В. Г. [10] та Тичинський А. В. [11] визначають інноваційне середовище як сукупність внутрішнього та зовнішнього середовища учасника інноваційного процесу. Михайловська О. В. розуміє сутність інноваційного середовища як "сукупність суб'єктів інноваційної діяльності та потоків між ними" [12]. М. Кастельс [13], а також Плотников А. П., Захарченко Е. С. [14] визначають інноваційне середовище як сукупність економічних відносин. На думку автора, ці дефініції занадто загальні.

Більш конкретно визначають інноваційне середовище як сукупність різноманітних чинників інноваційної

діяльності Вольська Г. К., Карпенко Н. В., Кравченко Л. О., Кульбаков А. В., Міхуринська К., Пригожин А. И., Тараненко І. В. [15 – 21]. Але ці визначення більше відповідають сутності інноваційного потенціалу.

На думку автора, "інноваційне середовище" – категорія більш широка, ніж "інноваційний потенціал". Вона включає як окремі складові умови формування та використання інноваційного потенціалу.

З точки зору Верхоглядової Н. І., "інноваційним розвитком економіки є процес розширеного суспільного відтворення, в якому зростання обсягів виробленої продукції та підвищення її конкурентоспроможності досягається переважно за рахунок інтенсивного використання нових знань та їх матеріалізованих результатів" [22, с. 154]. Саме тому для вивчення розвитку інноваційної діяльності необхідно визначити сутність і сучасний стан інноваційної активності країни та регіону.

Зіставивши та поєднавши різноманітні точки зору щодо визначення поняття "активність", можна зробити висновок, що активність – це категорія, яка характеризує певний рівень реалізації будь-якої діяльності. Цьому твердженню, на думку автора, відповідає визначення Смолінського В. Б.: "Інноваційна активність – це цілеспрямована діяльність щодо створення, впровадження у виробництво та просування на ринок нових ефективних продуктів, науково-технологічних та організаційно-управлінських досягнень НТР, які дають прибуток" [23].

Слід погодитись із думкою Денисюк В. А. [24], що інноваційна активність економіки в країні/решіоні визначається за підсумками роботи інноваційно активних підприємств у промисловості, сфері послуг, сільському господарстві та інших галузях господарування.

Аналіз інноваційної активності економіки свідчить про те, що кількість організацій України, які виконують наукові дослідження й розробки, у 2012 році склала 1 208 одиниць, що на 19 % менше, ніж у 2000 році (таблиця).

За цей період чисельність науковців взагалі зменшилась до 82 032 осіб, або на 32 %, хоча чисельність докторів та кандидатів наук в економіці України, навпаки, збільшилась у півтора рази. Обсяг виконаних наукових та науково-технічних робіт у фактичних цінах за цей період збільшився у 5,7 рази – до 11 252,7 млн грн, однак питома вага обсягу виконаних наукових і науково-технічних робіт у ВВП, навпаки, зменшилась на 0,36 відсоткових пункти і склала 0,8 %. Питома вага промислових підприємств України, що впроваджували інновації, у 2012 році склала лише 13,6 %, частка реалізованої інноваційної продукції в обсязі промислової дуже мала – 3,3 %.

Не краща ситуація і в окремих регіонах. Так, у Запорізькій області, яка займає 9-те місце серед 27 регіонів України за кількістю населення (3,9 %) і 10-те місце за внеском до ВВП країни (3,8 %), валовий регіональний продукт якої становить 20 614 грн на особу, або 82,8 % від середнього показника по країні, кількість організацій, які виконують наукові дослідження й розробки, у 2012 році склала лише 29 одиниць, що на 34 % менше, ніж у 2000 році. За цей період чисельність науковців зменшилась до 4 524 осіб, або на 40 %. При цьому чисельність докторів та кандидатів наук в економіці області, навпаки, збільшилась відповідно на 74 та 62 %. Частка промислових підприємств Запорізької області, що впроваджували інновації, у 2012 році склала 17,8 %, питома вага реалізованої інноваційної продукції в обсязі промислової – всього 2,2 %.

Таблиця

Розвиток інноваційної діяльності

Показники	Україна			Запорізька область		
	2000 рік	2012 рік	відхилення 2012 року від 2000, (+,-)	2000 рік	2012 рік	відхилення 2012 року від 2000, (+,-)
Кількість організацій, які виконують наукові дослідження й розробки	1 490	1 208	-282	44	29	-15
Чисельність науковців, осіб	120 773	82 032	-38 741	7 460	4 524	-2 936
Чисельність докторів наук, осіб	10 339	15 592	+5 253	215	375	+160
Чисельність кандидатів наук, осіб	58 741	88 057	+29 316	1 636	2 655	+1 019
Обсяг виконаних наукових і науково-технічних робіт у фактичних цінах, млн грн	1 978,4	11 252,7	+9 274,3	144,2	662,3	+518,1
Фінансування інноваційної діяльності за рахунок власних коштів, %	79,6	63,9	-15,7	99,8	96,9	-2,9
Фінансування інноваційної діяльності за рахунок держбюджету, %	0,44	1,95	+1,51	0,05	0,45	+0,4
Питома вага підприємств, що займалися інноваціями, %	18,0	17,4	-0,6	19,9	29,8	+9,9
Питома вага промислових підприємств, що впроваджували інновації, %	14,8	13,6	-1,2	13,2	17,8	+4,6
Частка реалізованої інноваційної продукції в обсязі промислової, %	2,3	3,3	+1,0	4,8	2,2	-2,6

Відповідно до Звіту про конкурентоспроможність регіонів України 2012 року (рисунок), Запорізька область за індексом конкурентоспроможності регіонів, що розраховується за методикою, в основі якої також лежить GCI,

посіла 7-ме місце (4,07), пропустивши вперед місто Київ (4,37), Харківську (4,19), Дніпропетровську (4,16), Донецьку (4,14), Київську (4,12) та Одеську (4,10) області (в середньому за регіонами України індекс склав 4,00) [25].

Стимування інноваційного розвитку регіону пояснюється, насамперед, обмеженістю джерел його фінансування, яке пов'язане з фінансово-економічною нестабільністю в державі та кризовим станом більшості підприємств, які змушені реалізовувати інноваційні процеси за рахунок власних коштів.

Так, у 2012 році фінансування інноваційної діяльності відбувалося в основному за рахунок власних коштів: в цілому по Україні на 64 %, у Запорізької області – на 97 %. За рахунок держбюджету в Україні фінансувалося 1,9 % інноваційних витрат, у Запорізькій області – 0,5 %, тобто державна підтримка інноваційної діяльності майже відсутня.

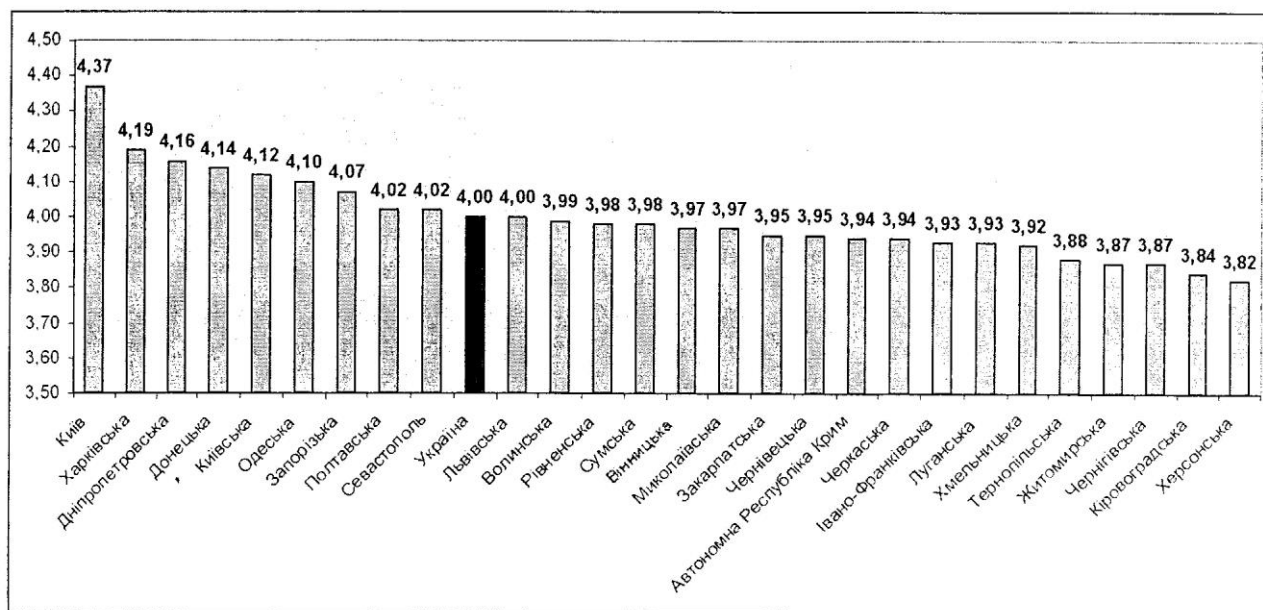

Рис. Індекс конкурентоспроможності регіонів України у 2012 році [25]

Відсутність державної підтримки, обмежений доступ підприємств до банківського кредитування, нерозвиненість венчурного та лізингового фінансування гальмують розвиток інноваційної діяльності підприємств, що знижує інноваційний потенціал регіону.

Для подолання недоліків у формуванні та подальшому використанні інноваційного потенціалу регіону необхідно визначитися з його складом. Так, Жемчужна Л. А. [2] вважає, що він налічує кадровий, науково-дослідницький, фінансовий, матеріально-технічний, ринковий, політико-правовий, а також інформаційний потенціали. Жихор О. Б. і Куценко Т. М. [4] для оцінки наявного потенціалу інноваційного розвитку регіону пропонують використовувати індекси інтелектуального капіталу регіону, забезпеченості кадрами, фінансової забезпеченості, інноваційної інфраструктури та матеріально-технічного оснащення. Гнатенко М. К. [26] пропонує детально аналізувати такі складові інноваційного потенціалу регіону: ресурсну, фінансову, кадрову, продуктивну, організаційно-управлінську, інфраструктурну та інституціональну. Паламарчук О. С. для оцінки інноваційного потенціалу регіону розглядає такі складові: науково-дослідницький, кадровий, або трудовий, фінансовий, матеріально-технічний, або виробничий, ринковий, організаційно-правовий, інформаційний, інвестиційний і маркетинговий потенціали [8]. Третяк В. В. і Дронова Н. В. виділяють фінансову, матеріальну, наукову, інформаційну, кадрову, експертно-консалтингову та правову компоненти [27]. Іртицева І. О. і Стройко Т. В. обґрунтовують інфраструктуру як стратегію інноваційного розвитку [28].

Безумовно, пропозиції в оцінці інноваційного потенціалу регіону різноманітні, але більшість авторів сходяться в думці, що необхідно оцінювати наявні кадровий та фінансовий потенціали.

Відповідно до запропонованого автором визначення інноваційного потенціалу регіону важливим його еле-

ментом є ресурсна складова, яка має базовий характер, тому що визначає масштаби і темпи інноваційної діяльності.

До складу ресурсної складової інноваційного потенціалу регіону входять кадрові ресурси. Вони є сукупністю виробничих і загальнолюдських знань, вмінь, навичок, здібностей, якими володіє людина та які практично використовуються нею у повсякденному житті. Саме кадрові ресурси здатні створювати інтелектуальні продукти.

Матеріально-технічні ресурси є речовою основою й визначають техніко-технологічну базу ресурсної складової інноваційного потенціалу регіону.

Наступною важливою компонентою ресурсної складової інноваційного потенціалу регіону є фінансові ресурси, які характеризують сукупність джерел та запасів фінансових можливостей, які можуть бути використані для реалізації конкретних цілей і завдань інноваційного процесу.

Як необхідні умови раціонального використання наявних ресурсів регіону для ефективної реалізації інновацій необхідно розглядати інфраструктурну складову інноваційного потенціалу регіону як сукупність різних підприємств і організацій, що забезпечує взаємозв'язки з його складовими, сприяє створенню та функціонуванню інноваційного бізнесу на різних стадіях інноваційного процесу, підвищує його ефективність та зменшує тривалість, забезпечує інтеграцію науки і виробництва в цілому. Інфраструктурна складова може включати технопарки, технополіси, бізнес-центри, бізнес-інкубатори, центри трансферу технологій, інноваційні кластери та ін.

Крім того, на особливу увагу заслуговує інституційна складова інноваційного потенціалу регіону, в якій органічно поєднуються всі елементи інноваційного процесу: наука, освіта, система фінансування наукових розробок, система комерціалізації, захисту інтелектуальної власності тощо.

Таким чином, проаналізувавши розвиток інноваційної діяльності України в цілому та її окремих регіонів, можна зробити висновок, що існують диспропорції, які, крім інших чинників, зумовлені його недостатнім фінансовим забезпеченням.

Невід'ємною частиною розвитку інноваційної діяльності є ефективне використання інноваційного потенціалу регіону, для раціонального формування якого необхідно визначитись із його сутністю та складом. На основі наведених обґрунтувань встановлено, що інноваційний потенціал регіону поєднує ресурсну (в тому числі кадрову, матеріально-технічну, фінансову), інфраструктурну та інституціональну складові, а також умови їхнього раціонального використання.

Перспективи подальших досліджень полягають у розробці адекватної системи показників оцінки наявного інноваційного потенціалу регіону й ефективності його використання, що дозволить вдосконалити існуючий механізм управління інноваційним розвитком країни та регіонів.

Література: 1. The Global Competitiveness Index Analyzer. [Electronic resource]. – Access mode : <http://gcr.weforum.org>. 2. Жемчужна Л. А. Інноваційний потенціал економічного розвитку Донецького регіону / Л. А. Жемчужна // Інноваційна економіка: Всеукраїнський науково-виробничий журнал. – 2010. – № 3 (17). – С. 172–177. 3. Макаренко М. В. Оцінка інноваційного потенціалу як інструмент управління інноваційним розвитком регіону [Електронний ресурс] / М. В. Макаренко // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2011. – № 3. – Т. 1. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Mimi/2011_3_1/1_8.pdf. 4. Жихор О. Б. Оцінка потенціалу інноваційного розвитку регіону / О. Б. Жихор, Т. М. Куценко // Економіка розвитку. – 2011. – № 3 (59). – С. 52–58. 5. Касьяненко О. В. Розвиток науково-методичних підходів до розуміння потенціалу як економічної категорії / О. В. Касьяненко // Економіка розвитку. – 2012. – № 2 (62). – С. 74–81. 6. Ковалев М. Развитие инновационного потенциала регионов Республики Беларусь / М. Ковалев, А. Шашко // Вестник ассоциации белорусских банков. – 2007. – № 3. – С. 13–33. 7. Масалов А. Инновационный тип развития / А. Масалов // Журнал для акционеров. – 1999. – № 9. – С. 12. 8. Паламарчук О. С. Інноваційний потенціал регіону як економічна категорія / О. С. Паламарчук // Економіка розвитку. – 2011. – № 1 (57). – С. 83–85. 9. Жихор О. Б. Формування сприятливого інноваційного клімату в регіоні [Електронний ресурс] / О. Б. Жихор, Т. М. Куценко // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. – 2011. – № 2 (14). – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vbumb/2011_2/12.pdf. 10. Воронкова В. Г. Теоретичні засади управління інноваційним процесом в Україні / Воронкова В. Г. – Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/natural/vnulp/Ekonomika/2008_628/66.pdf. 11. Тычинский. А. В. Управление инновационной деятельностью компании / А. В. Тычинский. – Таганрог : ТРТУ, 2006. – 284 с. 12. Михайловська О. В. Географічна модель глобального технологічного та інноваційного середовища [Електронний ресурс] / О. В. Михайловська. – Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/VChtei/2009_2/NV-2009-V2_34.pdf. 13. Кастельс М. Информационная эпоха: экономика, общество и культура / М. Кастельс ; пер. с англ. под науч. ред. О. И. Шкаратана. – М. : ГУ ВШЭ, 2000. – 608 с. 14. Плотников А. П. Некоторые аспекты формирования благоприятной инновационной среды развития территории / А. П. Плотников, Е. С. Захарченко // Инновационная деятельность. – 2011. – № 1. – С. 62–66. 15. Вольська Г. К. Засади оцінювання рівня інноваційності діяльності промислового підприємства [Електронний ресурс] / Г. К. Вольська. – Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/knp/2012_238/knp238_2

3-26.pdf. 16. Карпенко Н. В. Формування інноваційної моделі розвитку України з урахуванням зарубіжного досвіду [Електронний ресурс] / Н. В. Карпенко. – Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/natural/vcpri/TPTEV/2012_15/statti/20Karpen.pdf. 17. Кравченко Л. О. Інноваційна активність підприємств у агропромисловому комплексі України [Електронний ресурс] / Л. О. Кравченко // "Економічні науки". Серія "Облік і фінанси". – 2011. – Вип. 8 (29). – Ч. 3. – 2011. – Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/En_oif/2011_8_3/16.pdf. 18. Кульбаков А. В. Инновационный процесс как объект менеджмента [Электронный ресурс] / А. В. Кульбаков. – Режим доступа : <http://www.kulbakov.ru/map/index.html>. 19. Міхуринська К. Теоретико-прикладні аспекти діагностики інноваційного середовища соціально орієнтованої економіки регіону / К. Міхуринська // Вісник ТНЕУ. – 2010. – № 3. – С. 49–57. 20. Пригожин А. И. Нововведения: стимулы и препятствия (социальные проблемы инноватики) / А. И. Пригожин. – М. : Политиздат, 1989. – 271 с. 21. Тараненко І. В. Соціально-економічний ефект НТП і динаміка сталого розвитку країн світу / І. В. Тараненко, К. В. Назаренко // Наука й економіка. – 2012. – № 1 (25). – С. 211–218. 22. Верхоглядова Н. І. Управління інноваційним розвитком промислових підприємств / Н. І. Верхоглядова // Економічний простір. – 2010. – № 42. – С. 153–159. 23. Смолінський В. Б. Проблеми державного регулювання інноваційної діяльності в аграрній сфері економіки / В. Б. Смолінський // Науковий вісник НЛТУ України. – 2011. – Вип. 21.2. – С. 286–290. 24. Денисюк В. А. Інноваційна активність національної економіки: вдосконалення методології. Показники промислових підприємств, державна підтримка / В. А. Денисюк // Економіст. – 2005. – № 8. – С. 45–49. 25. Звіт про конкурентоспроможність регіонів України 2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.feg.org.ua/docs/UNCR2012-Final/presentation.pdf>. 26. Гнатенко М. К. Методичне забезпечення оцінки інноваційного потенціалу регіону / М. К. Гнатенко // Сталій розвиток економіки : Всеукраїнський науково-виробничий журнал. – 2011. – № 7. – С. 147–152. 27. Третяк В. В. Регіональна інноваційна система як основний об'єкт формування інноваційної політики / В. В. Третяк, Н. В. Дронова // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 3 (93). – С. 131–137. 28. Іртішева І. О. Інтелектуально-інноваційний розвиток інфраструктури як концепція економічної сталості агропродовольчої сфери / І. О. Іртішева, Т. В. Стройко // Актуальні проблеми економіки. – 2013. – № 1 (139). – С. 71–79.

References: 1. The Global Competitiveness Index Analyzer [Electronic resource]. – Access mode : <http://gcr.weforum.org>. 2. Zhemchuzhna L. A. Innovatsiyni potentsial ekonomichnoho rozvytku Donetskoho rehionu / L. A. Zhemchuzhna // Innovatsiina ekonomika : Vseukrainskyi naukovo-vyrobnychi zhurnal. – 2010. – No. 3 (17). – P. 172–177. 3. Makarenko M. V. Otsinka innovatsiynoho potentsialu yak instrument upravlinnia innovatsiynym rozvytkom rehionu [Electronic resource] / M. V. Makarenko // Marketing i menedzhment innovatsii. – 2011. – No. 3. – Vol. 1. – Access mode : http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Mimi/2011_3_1/1_8.pdf. 4. Zhykhor O. B. Otsinka potentsialu innovatsiynoho rozvytku rehionu / O. B. Zhykhor, T. M. Kutsenko // Ekonomika rozvytku. – 2011. – No. 3 (59). – P. 52–58. 5. Kasianenko O. V. Rozvytok naukovo-metodychnykh pidkhodiv do rozuminnia potentsialu yak ekonomichnoi katehorii / O. V. Kasianenko // Ekonomika rozvytku. – 2012. – No. 2 (62). – P. 74–81. 6. Kovalev M. Razvitie innovatsionnogo potentsiala regionov Respubliki Belarus / M. Kovalev, A. Shashko // Vestnik assotsiatsii belorusskikh bankov. – 2007. – No. 3. – P. 13–33. 7. Masalov A. Innovatsiyni tip razvitiya / A. Masalov // Zhurnal dlya aktsionerov. – 1999. – No. 9. – P. 12. 8. Palamarchuk O. S. Innovatsiyni potentsial rehionu yak ekonomichna katehoriia / O. S. Palamarchuk // Ekonomika rozvytku. – 2011. – No. 1 (57). – P. 83–85. 9. Zhykhor O. B. Formuvannya spriyatlyvoho innovatsiynoho

- klimatu v rehioni [Electronic resource] / O. B. Zhykhor, T. M. Kutsenko // Visnyk Berdianskoho universytetu menedzhmentu i biznesu. – 2011. – No. 2 (14). – Access mode : http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vbumb/2011_2/12.pdf. 10. Voronkova V. H. Teoretychni zasady upravlinnia innovatsiynym protsesom v Ukraini [Electronic resource] / V. H. Voronkova. – Access mode : http://archive.nbu.gov.ua/portal/natural/vnulp/Ekonomika/2008_62_8/66.pdf. 11. Tychinskiy A. V. Upravlenie innovatsionnoy deyatelnostyu kompanii [Innovation management of a company] / A. V. Tychinskiy. – Taganrog : TRTU, 2006. – 284 p. 12. Mykhailovska O. V. Heohrafichna model hlobalnoho tekhnolohichnoho ta innovatsiinoho seredovyscha [Electronic resource] / O. V. Mykhailovska. – Access mode : http://archive.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/VChtei/2009_2/NV-2009-V2_34.pdf. 13. Kastels M. Informatsionnaya epokha: ekonomika, obshchestvo i kultura [The Information Age: Economy, Society and Culture] / M. Kastels ; per. s angl. pod nauch. red. O. I. Shkaratana. – M. : GU VShE, 2000. – 608 p. 14. Plotnikov A. P. Nekotorye aspekty formirovaniya blagopriyatnoy innovatsionnoy sredey razvitiya territorii / A. P. Plotnikov, E. S. Zaharchenko // Innovatsionnaya deyatelnost. – 2011. – No. 1. – P. 62–66. 15. Volska H. K. Zasady otsiniuvannya rivnia innovatsiynosti diialnosti promyslovoho pidpriemstva [Electronic resource] / H. K. Volska. – Access mode : http://archive.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/knp/2012_238/knp238_23-26.pdf. 16. Karpenko N. V. Formuvannya innovatsiinoi modeli rozvytku Ukrainy z urakhuvanniam zarubizhnoho dosvidu [Electronic resource] / N. V. Karpenko. – Access mode : http://archive.nbu.gov.ua/portal/natural/vcp/TPtEV/2012_15/statti/20Karpen.pdf. 17. Kravchenko L. O. Innovatsiina aktyvnist pidpriemstv u ahropromyslovomu kompleksi Ukrainy [Electronic resource] / L. O. Kravchenko // Ekonomichni nauky. Seriya "Oblik i finansy". – 2011. – Issue 8 (29). – Ch. 3. – Access mode : http://archive.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/En_oif/2011_8_3/16.pdf. 18. Kulbakov A. V. Innovatsionnyy protsess kak obyekt menedzhmenta [Electronic resource] / A. V. Kulbakov. – Access mode : <http://www.kylbakov.ru/map/index.html>. 19. Mikhurynska K. Teoretyko-prykladni aspekty diahnozyky innovatsiinoho seredovyscha sotsialno oriyentovanoi ekonomiky rehionu / K. Mikhurynska // Visnyk TNEU. – 2010. – No. 3. – P. 49–57. 20. Prigozhin A. I. Novovvedeniya: stimuly i prep'yatstviya (sotsialnye problemy innovatiki) [Innovation: Incentives and barriers (social problems of innovation)] / A. I. Prigozhin. – M. : Politizdat, 1989. – 271 p. 21. Taranenko I. V. Sotsialno-ekonomichnyi efekt NTP i dinamika staloho rozvytku krain svitu / I. V. Taranenko, K. V. Nazarenko // Nauka i ekonomika. – 2012. – No. 1 (25). – P. 211–218. 22. Verkhohliadova N. I. Upravlinnia innovatsiynym rozvytkom promyslovykh pidpriemstv / N. I. Verkhohliadova // Ekonomichnyi prostir. – 2010. – No. 42. – P. 153–159. 23. Smolinskyi V. B. Problemy derzhavnogo rehuliuвання innovatsiinoi diialnosti v ahraryi sferi ekonomiky / V. B. Smolinskyi // Naukovyi visnyk NLTU Ukrainy. – 2011. – Issue 21.2. – P. 286–290. 24. Denysiuk V. A. Innovatsiina aktyvnist natsionalnoi ekonomiky : vdoskonalennia metodolohii. Pokaznyky promyslovykh pidpriemstv, derzhavna pidtrymka / V. A. Denysiuk // Ekonomist. – 2005. – No. 8. – P. 45–49. 25. Zvit pro konkurentospromozhnist rehioniv Ukrainy 2012 [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.feg.org.ua/docs/UNCR2012-Final-presentation.pdf>. 26. Hnatenko M. K. Metodychne zabezpechennia otsinky innovatsiinoho potentsialu rehionu / M. K. Hnatenko // Stalyi rozvytok ekonomiky : Vseukrainskyi naukovo-vyrobnychyi zhurnal. – 2011. – No. 7. – P. 147–152. 27. Tretiak V. V. Rehionalna innovatsiina sistema yak osnovnyi ob'ekt formuvannya innovatsiinoi polityky / V. V. Tretiak, N. V. Dronova // Aktualni problemy ekonomiky. – 2009. – No. 3 (93). – P. 131–137. 28. Irtyshcheva I. O. Intelektualno-innovatsiinyi rozvytok infrastruktury yak kontseptsii ekonomichnoi stalosti ahroprodovolchoi sfery / I. O. Irtyshcheva, T. V. Stroiko // Aktualni problemy ekonomiky. – 2013. – No. 1 (139). – P. 71–79.

Інформація про автора

Грицаско Микола Ігорович – аспірант кафедри економіки підприємств Таврійського державного агротехнологічного університету (72316, Україна, Запорізька область, м. Мелітополь, пр. Б. Хмельницького, 18, e-mail: nick.gric@gmail.com).

Информация об авторе

Грицаенко Николай Игоревич – аспірант кафедри економіки підприємств Таврического государственного агротехнологического университета (72316, Украина, Запорожская область, г. Мелитополь, пр. Б. Хмельницкого, 18, e-mail: nick.gric@gmail.com).

Information about the author

M. Grytsayenko – postgraduate student of Economy of Enterprises Department of Tavria State Agrotechnological University (18 B. Khmelnytskyi Ave., 72316, Melitopol, Ukraine, e-mail: nick.gric@gmail.com).

Рецензент
докт. екон. наук,
професор Гавкалова Н. Л.

Стаття надійшла до ред.
17.09.2013 р.

РОЗВИТОК ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ ЯК ПРОЦЕС РЕАЛІЗАЦІЇ ЇЇ ПОТЕНЦІАЛУ

УДК 658:338.2

Бабина О. Є.
Карпенко О. О.

Узагальнено сутність поняття "розвиток" та виявлено його особливості стосовно економічних систем. Визначено відмінність процесу розвитку від процесу змін. Встановлено взаємозалежність понять "розвиток системи" та "реалізація її потенціалу" і